

DR. DOMONKOS JÁNOS

ny. iskolaigazgató, irodalomtörténész
Budapest

A hősi áldozatvállalás kegyhelyéről: a szegedi Hősök kapujáról

*„Hősi halált halt hű fainak
emlékét őrzi az élet.”*

„Megtörténhetett az a gyalázat a modern kori Európában, hogy freskóra vakoltak. Egy remekművet pusztítottak el. Meggyalázták tizenkétezer első világháborús magyar katona hősi áldozatvállalásának kegyhelyét.”

Forrai Kornélia és Tóth Attila nemesveretű kötete méltó emléket állít a Hősök kapuja hányatt sorsának. Megismerteti az emlékmű hiteles történetét. Felfedi a csodálatra méltó freskók üzenetét, restaurálásának történetét. Segít felismerni értékeit, figyelmeztetve hősi halottaink mindenkori tiszteletére és megbecsülésére.

A Hősök kapuja most már ismét eredeti szépségében látható. Aba-Novák Vilmos nagyszerű freskói újra napvilágra kerültek! 2001. november 1-én Várhegyi Attila államtitkár avatta fel. Egy különleges értékű világháborús emlékművet, egy remekművű freskó együttest helyeztek vissza méltó rendeltetésébe.

Aba-Novák Vilmos (1894–1941) festőművész, grafikus a római iskola, a római Collegium Hungaricumban a két világháború között tanult jelentős művészek csoportjához tartozott, aki az itáliai neoklasszicizmus hatása alatt monumentális feladatokra vállalkozott. Egyházi és magyar nemzeti történelmi tárgyú remek falfestményeivel az élre került. Művészetszemlélete, alkotói génusza elismertté tette.

A szegedi Hősök kapuja életművének kiemelkedő teljesítménye, remeke. Ez az alkotása fel-emelő volt, hiszen az I. világháború magyar halottairól, sebesültjeiről, vagyis az áldozatokról szól. A hangvétel, ahogy a témát megragadta, ábrázolta, páratlan volt hazánkban az 1930-as évek derekán. Hitelesen, valóság-hűen tudta a történeteket idézni! Hiszen alig kezdte el a Képzőművészeti Főiskolát, amikor kitört az I. világháború. Mert ép, egészséges, daliás fiatalember volt, behívták frontszolgálatra. Idegen volt tőle a katonacélt, de igyekezett végig becsülettel helytállni. A becsület nála főként a bajtársiasság volt. Az első időben Galíciába vitték, ahol súlyosan megsebesült a válla: fél évig béna volt a jobb karja. Ami kegyetlen dolog annak, aki festőművész akar lenni... Lassan helyrejött, de élete végéig érezte a sebesülést. Ahogy felgyógyult, máris küldték az olasz frontra. Még kegyetlenebb volt, mint a galíciai. A hátralévő időt ott töltötte az összeomlásig. Mindvégig benne éltek az elszenvedett testi-lelki kínok, az emberhez méltatlan élet, a félelem. Ezt festette meg! Páratlan volt a szemlélete a maga korában. A szenvedés és a szörnyű, emberhez méltatlan helyzetek sorakoznak nemcsak a katonák, hanem a katonák után maradt árván maradt gyermekek, özvegyek, anyák alakjain is, akikről nem nagyon illett akkoriban idehaza beszélni. Itt asszonyok és a magára maradt családok küszködnek, mert a férjüket, fiaikat elvitték, elpusztították! E monumentális falfestészetnek ez az üzenete.

A török hódoltság óta először az 1945-öt követő esztendőinkben esett meg történelmünkben, hogy a fennálló kommunista hatalom igyekezett minden olyat eltakarítani köztereinkről, amely a világnézetével ellentétes volt. Így a háború utáni nemzedékek részére a szegedi Hősök kapuja egy szürkére vakolt betonkolosszus volt. A falképet cementes habarccsal fröcskölték be, mely sokkal keményebb volt, mint az eredeti vakolat, amelyre a festmény készült. Csak a szegediek elbeszéléseiből lehetett tudni arról, hogy a cementréteg alatt Közép-Európa legnagyobb méretű kültéri falfestménye rejtőzik.

Mementő ez a kapu! Hányattott sorsa, szegyetlenjes megcsönkítése a huszadiak századi magyar történelem politikai és kulturális gaztetteinek tanúságtevője. A világszínvonalon helyreállított freskók pedig a hazai restaurátorok kitűnő szakértelmét hirdetik – reméljük háborúatlanul – a jövő évszázadokban